پرتوی از زندگی

آیت الله العظمی

سیّد محمود هاشمی شاهرودی دام ظله

گردآوری و تنظیم: سیّد محمود خطیب

بسم الله الرحمن الرحيم

بسمه تعالی

پیشگفتار

حضرت آیت‌الله العظمی سیدمحمود هاشمی شاهرودی یکی از برجسته‌ترین شاگردان مرجع شهید مرحوم آیت‌الله العظمی سیدمحمد باقر صدر به شمار می‌آید، وی حیات علمی خود را با تحصیل در حوزه علمیه نجف اشرف آغاز کرد و از آنجا که از هوش سرشار و فهم دقیق و استعداد خارق العاده‌ای برخوردار بود مدارج علمی را به سرعت طی کرد و در اندک زمانی در شمار یکی از برجسته‌ترین اساتید و مدرسان آن حوزه کهنسال در آمد و در دهه سوم عمر پر برکت خود به دریافت اجازه اجتهاد مطلق از سوی استادش شهید صدر نائل شد.

قابل ذکر است که شهید صدر به هیچ کس غیر از ایشان اجازه اجتهاد مطلق اعطا نکرده‌اند.

آیت‌الله هاشمی شاهرودی در همین اوان به فعالیت‌های

فرهنگی و اجتماعی و سیاسی نیز می‌پرداخت و متعاقب آن از سوی رژیم جنایتکار بعثی تحت تعقیب و دستگیری و شکنجه قرار گرفت و سرانجام به درخواست استادش شهید صدرﷺ در سال ۱۳۵۸ اندکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ایران مهاجرت کرد و در شهر قم مستقر شد. حضور معظم له در حوزه علمیه قم شرایطی را فراهم آورد که طلاب و فضلای شاخصی از حوزه گرد شمع وجودش جمع آیند و از خرمن بی‌کران علم و اجتهاد او بهره‌مند شوند.

ما به پاس خدمات ارزشمند معظم له به اسلام و مسلمین و حوزه‌های علمیه برخود لازم دیدیم و به میزان شناختی که داریم کوشیدیم مختصری از مهم‌ترین مقاطع حیات دینی و علمی و مواضع فکری و فرهنگی و جهادی و سیاسی معظم له را در سطوری چند تقدیم کنیم، باشد که فرصتی فراهم آورد تا جوانان ما با آشنایی با اینگونه عالمان بزرگ آنان را اسوه زندگی و مشعل راه خود قرار دهند.

قم ـ محمود خطیب

۱۵ / شعبان / ۱۴۳۲

پرتوی از زندگی آیت‌الله العظمی
سیدمحمود هاشمی شاهرودی دام ظله

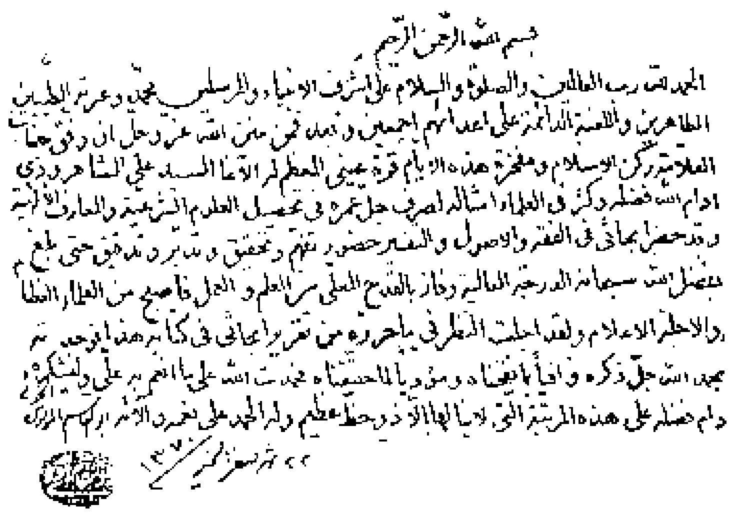
ولادت و نسب: حضرت آیت‌الله العظمی سیدمحمود هاشمی شاهرودی در دوم ذی القعدهٔ سال ۱۳٦۸ قمری مصادف با ۱۳۲۷ هـ ش در شهر نجف متولد شد. نسب خاندان شریف ایشان به حضرت امام حسین علیه‌السلام می‌رسد و از همین رو این خاندان در منطقه شاهرود به سادات حسینی معروفند.

شجره نامه نادری از این خاندان به خط مرحوم آیت‌الله سیدعلی هاشمی ـ والد مترجم‌له ـ در پشت جلد قرآن رحلی چاپ سنگی وجود داشت که متأسفانه در هجوم عوامل سازمان امنیت رژیم صدام به همراه دیگر اثاث منزل و دفتر به غارت رفت.

پدر: پدر بزرگوار ایشان مرحوم آیت‌الله سیدعلی حسینی هاشمی شاهرودی از برجسته‌ترین شاگردان دور اول درس مرحوم آیت‌الله العظمی خویی بود ونخستین کسی است که درس‌های فقه و اصول آقای خویی را تقریر و منتشر کرد. وی در مقدمه کتاب «المحاضرات فی الفقه الجعفری» می‌نویسد:

کتابی را که به نام «المحاضرات فی الفقه الجعفری» تقدیم خوانندگان می‌کنم، حاصل برداشت‌های من از دورهٔ اول و دوم درس استاد الفقهاء حضرت آیت‌الله العظمی سیدابوالقاسم خویی است تا از دریای بی‌کران دانش او که حاوی اسرار شریعت است بهره برده و راه درخشان او را پی‌گیر باشند. خداوند ایام او را مستدام دارد و جویندگان علم را از افاداتش بهره‌مند فرماید. انه جلّ شأنه ولیّ العون والتوفیق.

آیت‌الله خویی‌ﷺ در تقریظ خود درباره وی می‌نویسند :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلاة والسلام علی أشرف الأنبیاء والمرسلین محمد وعترته الطیبین الطاهرین واللعنة الدائمة علی أعدائهم أجمعین وبعد فمن منن الله عزّ وجلّ أن وفّق جناب العلامة رکن الإسلام ومفخرة هذه الأیام قرة عینی المعظم له الآغا السید علی الشاهرودی دام الله فضله وکثر فی العلماء أمثاله لصرف جلّ عمره فی تحصیل العلوم الشرعیة والمعارف الإلهیة وقد حضر أبحاثی فی الفقه والأصول والتفسیر حضور تفهم وتحقیق وتدبر وتدقیق حتی بلغ بفضل الله سبحانه الدرجة العالیة وفاز بالقدح المعلّی من العلم والعمل فأصبح من العلماء العظام والأجلة الأعلام ولقد أجلت النظر فی ما حرره من تقریر أبحاثی فی کتابه هذا فوجدته [illegible] بحمد الله جلّ ذکره وافیاً [illegible] ومؤدیاً [illegible] فحمدت الله علی ما أنعم به علیّ [illegible] دام فضله علی هذه المرتبة التی لا ینالها إلا ذو حظ عظیم [illegible]

۲۲ شهر صفر [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على اشرف الانبياء والمرسلين محمد و عترته الطيبين الطاهرين و اللعنة الدائمة على اعدائهم اجمعين و بعد: یکی از نعمت‌های خداوند عزوجل برما آن است که جناب علامه رکن اسلام و فخر این روزگار نور چشم معظم، آقا سیدعلی شاهرودی ادام الله فضله و کثّر فی العلماء امثاله را توفیق آن داد که بخش عمده عمر خود را در تحصیل علوم شرعی و معارف الهی صرف کند. وی در بحث‌های فقه و اصول و تفسیر اینجانب حضوری سرشار از فهم و تحقیق و تدبر و تدقیق داشت و به فضل خدا به درجات عالی و شایسته علمی و عملی دست یافت و از عالمان بزرگ و سرشناس گردید. نوشته‌های او از تقریر بحث‌های اینجانب در این کتاب را از نظر گذراندم، بحمدالله جلّ ذکره آنچه را تحقیق و تنقیح کرده بودیم به درستی تقریر کردند. خدا را بر این نعمتی که به من عطا کرده سپاس می‌گویم و جناب ایشان نیز باید شکرگزار کسب این مرتبه علمی باشند که کسی جز صاحبان هوش عظیم به آن دست نخواهد یافت. و له الحمد علی نعمه و آلائه.

ابوالقاسم الموسوی الخوئی

۲۲ شهر صفر الخیر ۱۳۷۰

همچنین آیت‌الله خوییؒ بعد از وفات مرحوم آیت‌الله سیدعلی شاهرودی در تقریظ خود بر کتاب «المحاضرات فی الفقه الجعفری» می‌نویسد:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على اشرف الانبياء والمرسلين محمد وعترته الطاهرين واللعنة الدائمة على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين

وبعد فقد لاحظنا هذه (المحاضرات) التي كتبها العلامة الحبر المحقق الورع التقي السيد علي الشاهرودي تغمده الله برحمته واسكنه فسيح جنته تقريراً لابحاثنا الفقهية في المعاملات فوجدناها في غاية الجودة والاتقان والضبط والبيان يعرب عن دقائق البحث ويحافظ على مزاياه ويلم بجهاته في حسن الاداء وجودة التقرير وقد تغلبت سلاسة بيانه على تعمق البحث ودقته فابرزه الى الوجود بصورة واضحة جلية. ولا غرو فقد كان رحمه الله ممن تنعقد عليه الآمال ان يكون احد المراجع العظام يرعى الدراسة العلمية في مستقبل الايام لكن يؤسفنا جداً ان عاجله المنون وهو في ريعان شبابه ونضارة ايامه حيث فقدنا به احد اعزة اولادنا الذين صرفنا جهودنا في تثقيفهم واعدادهم ليكونوا ابطالاً يستنبطون احكام الدين ويحتلون مقام الفتيا بين المسلمين ومما اختص به قدس الله نفسه الزكية شدة مواظبته على ابحاثنا حتى انا سمعناه يشكر الله سبحانه وتعالى على ما يسره اياه من عدم انقطاعه عن ابحاثنا الفقهية والاصولية ولو يوماً واحداً اثناء عشرين عاماً فكان قدوة حسنة لزملائه في النشاط العلمي والاتمام الفهم وقد سبقهم الى طبع تقريراتنا في الاصول فخدم الهيئة العلمية وزودهم بكتابه (الدراسات) الذي لا يستغني عنه طلاب العلم. وان في آثاره العلمية التي خلفها من تقريرات دروسنا لكفاية في تخليد ذكره والاشادة بفضله فرحمه الله رحمة واسعة وجزاه عن العلم واهله خير جزاء المحسنين حرر بتاريخ ٢ شوال المكرم [illegible]

ابو القاسم الموسوي الخوئي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على اشرف الانبياء والمرسلين محمد و عترته الطاهرين و اللعنة الدائمة على اعدائهم أجمعين إلى يوم الدين.

تقریراتی را که علامه محقق ورع متقی جناب آقای سیدعلی شاهرودی (تغمّده الله برحمته واسکنه فسیح جنّته) از بحث‌های فقهی ما در باب معاملات نگاشته است ملاحظه کردیم. در نهایت نیکویی و استواری و ضبط و بیان نوشته شده و از دقائق بحث پرده برداشته و مزایا و جهات بحث را در بیانی شیوا و تقریری نیکو حفظ کرده است. سلاست بیان آن بر عمق و دقت بحث غالب بوده و آن را به صورتی روشن و آشکار ابراز داشته است.

او از کسانی بود که امید می‌رفت از مراجع بزرگ گردد و زعامت علمی آینده را بر عهده گیرد ولی با دریغ و تأسف فراوان دست اجل او را در عنفوان جوانی و شادابی در ربود.

ما با مرگ او یکی از عزیزترین فرزندان خود را از دست دادیم که در پرورش فکری آنان بسیار کوشیده

بودیم تا آنان را به مرتبه عالمان وارسته‌ای برسانیم که احکام دین را استنباط کرده و بر کرسی فتوا میان مسلمین بنشینند.

یکی از ویژگی‌های او (قدس الله نفسه الزکیه) شدت مواظبتش بر حضور در دروس ما بود به طوری که شنیدم خدای سبحان را از این شکر می‌کرد که در طول بیست سال حتی یک روز از درس‌های فقهی و اصولی ما منقطع نشده بود.

او سرمشق شایسته‌ای برای دیگر همدرسانش در تلاش علمی و نتیجه‌گیری موفقیت‌آمیز بود، تقریرات درس اصول ما را قبل از همه به چاپ رساند و با انتشار کتاب «دراسات» که طلاب علم از آن بی نیاز نیستند خدمتی به جامعه علمی نمود. آثار علمی که وی در تقریرات دروس ما به جا گذاشت برای جاودانگی یاد او و یاد آوری دانش او کافی است. نوّر الله ضریحه و جزاه عن العلم و أهله خیر جزاء المحسنین.

ابوالقاسم الموسوی الخوئی

۱۲ شوال المکرم ۱۳۷۶

وی سرانجام در سال ۱۳۷٦ هـ .ق به بیماری شدیدی مبتلا شد و طولی نکشید که رحلت کرد. جنازه او بسیار شکوهمند تشییع شد، جمع فراوانی از مؤمنین و پیشاپیش آنان مراجع بزرگ شیعه آقایان حکیم و شاهرودی و خویی و طلاب حوزه در تشییع او شرکت کردند و مرحوم آیت‌الله العظمی سیدمحمود شاهرودی‌ؒ بر جنازه او نماز گزارد و در صحن مطهر علوی از جهت باب طوسی در حجره کنار مسجد عمران دفن شد.

مــادر : والده مکـرمه آیت‌الله هــاشمی شـاهرودی، علـویه فاضله‌ای از بیت علم و فقاهت، دختر مرحوم آیت‌الله العـظمی سیدعلی مدد موسوی قائنی و مادر سه شهید[۱] است.

جد پدری : سیدعلی اکبر ابن سیدمحسن هاشمی حسینی جد پدری آیت‌الله هاشمی شاهرودی، در خردسالی به همراه بعضی از بستگانش از شـاهرود بـه کـربلا بـرای مـجاورت حـضرت سیدالشهداءؑ هجرت کرد. همانجا بزرگ شد و ازدواج کرد و به کسب و تجارت مشغول شد. وی معروف به تقوا و صلاح و سلامت نفس بود، آیت‌الله سیدعلی مـدد قـائنی او را «سـلمان زمانه» توصیف کرده بود.

---

(۱) شهید سـیدهادی، شـهید سـیدمحسن، شـهید سـیدمصطفی هـاشمی شاهرودی.

او همچنین به حسن استقبال و مهمانپذیری معروف بود، خانه‌اش مأوای زائرانی بود که از عراق و ایران به زیارت کربلا می‌آمدند .

هرساله از اول تا سیزدهم محرم مجلس عزای امام حسین علیه السلام بر پا می‌داشت که علاوه بر طلاب، برخی از بزرگان حوزه مانند مرحوم آیت‌الله العظمی سیدمحمود شاهرودی، مرحوم آیت‌الله العظمی خویی، آیت‌الله سیدحسین آل علی شاهرودی و استاد سیدعبدالرزاق مقرم نیز در آن حضور می‌یافتند و خطبای مجلس شیخ مهدی خوجه و شیخ عبدالزهراء کعبی بوده‌اند.

از مرحوم آیت الله بهجت نقل شده که «وقتی با جمعی از طلاب به زیارت امام حسین علیه السلام می‌رفتیم به خانه سیدعلی اکبر وارد می‌شدیم و او پای برهنه به استقبال ما می‌آمد».

مرحوم آقا سیدعلی اکبر در اواخر عمر دچار ضعف بینایی شده بود و پس از وفات در مقبره وادی السلام نجف اشرف پشت مقبره حضرت هود و حضرت صالح علیهما السلام دفن شد .

جد مادری : جد مادری ایشان مرحوم آیت‌الله العظمی سیدعلی مدد موسوی قائنی، دروس مقدماتی را در قریه

«سیددان» از تـوابـع بـیرجـند فـراگـرفت، سـپس بـرای تکمیل تحصیلات به مشهد مقدس نقل مکان کرد و در محضر درس علمای بزرگ مشهد مانند فاضل بسـطامی و سـیدمحمد بـاقر رضوی حاضر شد، آن گاه به قریهٔ موطن خود برای وعظ و ارشاد مردم بازگشت.

او پس از مدتی به نجف اشرف هجرت کرد و این مصادف با وقایع انقلاب ۱۹۲۰ عـراق بـود. در نـجف بـه حـلقه درس سیدیزدی و آقاضیاء الدین عراقی و شیخ الشریعه اصفهانی و میرزای نائینی پیوست و در محله «حُوَیش» نیز اقامه جماعت می‌کرد.

از شیخ الشریعه و میرزای نائینی اجازه اجتهاد و از شیخ محمد باقر بیرجندی و سیدابوتراب خوانسـاری و سـیدمحسن امین و شیخ عباس قمی و سیدعبدالحسین شرف الدین اجازه روایت دریافت کرد. وی سپس در سال ۱۳۳٤ شمسی به مشهد مقدس بازگشت و به تدریس و اقامه جماعت در حرم شریف رضوی پرداخت.

وی پس از مدتی دوباره به قصد زیارت به نجف اشرف بازگشت و در همین سفر که در اواخر عمرش بود بیمار شد و در سال ۱۳۸٤ هـ ق به رحمت حق پیوست و در صـحن

مطهر علوی حجره ۲۹ از سمت باب القبله به خاک سپرده شد.[۱]

همسر و فرزندان: همسر محترمه ایشان دختر آیت‌الله سیدعلی شاهرودی و نوه مرجع بزرگ شیعه مرحوم آیت‌الله العظمی سیدمحمود حسینی شاهرودی‌ﷺ است. وی در مراحل مختلف زندگی مبارزاتی و دینی آیت‌الله هاشمی شاهرودی شریک فداکار او بوده است. حاصل زندگی مشترک ایشان پنج پسر و شش دختر است.

❁ ❁ ❁

(۱) نقباء البشر في اعلام القرن الرابع عشر، ص ١٦٢٦، شماره ۲۱۷۳.

سه برادر شهید

۱ ـ شهید سیدهادی هاشمی: شهید سیدهادی هاشمی در سال ۱۳۲۲ شمسی در نجف اشرف متولد شد، مراحل ابتدایی و راهنمایی و دبیرستان را در مدرسه علوی نجف به پایان برد و سپس وارد دانشکده اصول‌الدین بغداد شد، وی همه مراحل تحصیل را با رتبهٔ ممتاز گذراند. پس از اتمام دورهٔ دانشکده، وارد آموزشگاه زبان شد و زبان‌های انگلیسی و فرانسوی را فرا گرفت، وی بر چهار زبان عربی، فارسی، انگلیسی ، فرانسوی مسلط بود. او پس از اتمام تحصیلات به تجارت در شهر بغداد مشغول شد.

شهید سیدهادی انسانی پاک‌نفس و بسیار آرام و پرحیا و کم‌سخن بود، جز به‌هنگام ضرورت سخن نمی‌گفت آن هم به اختصار، شخصیتی بسیار عاطفی و مهربان داشت و به عبادات و واجبات شرعی کاملاً ملتزم بود.

در اوایل سال ۱۹۸۰. با هجوم وحشیانه رژیم بعث و دستگیری‌های گسترده مردم عراق، شهید سیدهادی نیز در محل کارش در بغداد دستگیر و به اداره کل امنیت برده شد. او

در آن‌جا از سوی مزدوران رژیم صدام و جنایتکارانی مانند «سعدون صبری» ـ ابواسماء ـ و «رائد عامر» ـ منعم نصیف ـ مورد شکنجه‌های وحشیانه جسمی و روحی قرار گرفت و به شرف شهادت نائل آمد. از روز دستگیری او تا امروز هیچ اثری حتی از جنازهٔ او به دست نیامد، سلام علیه فی علیین مع محمد و آله الطاهرین.

۲ ـ شهید سیدمحسن هاشمی : شهید سیدمحسن هاشمی در سال ۱۳۲۸. ش در نجف اشرف متولد شد. تحصیلات ابتدایی و دبیرستان را در مدرسه علوی و سپس منتدی النشر در نجف اشرف به پایان برد و سپس وارد دانشکده فقه شد و با موفقیت آن را به اتمام رساند. او نمونه یک مؤمن متعهد و ملتزم به تکالیف شرعی و آراسته به اخلاق اسلامی بود. بر زیارت امام حسین علیه‌السلام در مناسبت‌های مختلف خصوصاً در روز عاشورا و زیارت روز اربعین با پای پیاده مواظبت داشت.

شهید سیدمحسن، مجذوب اندیشه امام خمینی و شهید صدر بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و تظاهرات مردم عراق به دعوت شهید صدر در تأیید و پشتیبانی انقلاب اسلامی و امام خمینی، رژیم صدام اقدام به دستگیری شهید صدر و جمعی از علما و طلاب حوزه نجف و جوانان غیرتمند عراق

کرد. سازمان امنیت در این یورش وحشیانه، شهید قهرمان سیدمحسن هاشمی را نیز در محل کارش در بغداد دستگیر کرد، وی زیر شکنجه‌های وحشیانه جنایتکاران بعثی به شرف شهادت نائل آمد. از این شهید نیز از روز دستگیری تاکنون هیچ اثری نیست. سلام علیه یوم ولد و یوم استشهد و یوم یبعث حیّاً.

۳ ـ شهید سیدمصطفی هاشمی : مجاهد شهید دکتر سیدمصطفی هاشمی در سال ۱۳۳۵.ش در نجف اشرف متولد شد. تحصیلات ابتدایی و راهنمایی را در مدرسه امام علی علیه‌السلام و دورهٔ دبیرستان را در مدرسه کندی نجف اشرف به پایان برد، سپس وارد دانشکده دامپزشکی دانشگاه بغداد شد. وی در همه مراحل تحصیل ممتاز بود.

شهید سیدمصطفی بسیار باهوش و به همه صفات پسندیده آراسته و نمونه‌ای از شرافت و وفاداری و اخلاص و فداکاری و شجاعت بود. لبخند از لبانش دور نمی‌شد و هرکس با او مصاحبت داشت شیفته رفتار او می‌شد.

او فانی در خدمت به اسلام بود و به فردایی درخشان نظر داشت، خانه او مرکزی برای برگزاری جلسات دوستان و همکلاسان دانشگاهیش بود او در این جلسات به آموزش و

آگاهی‌بخشی و جهت‌دهی این جوانان در راه حق و نشر اندیشه اصیل اسلامی اقدام می‌کرد.

وی با اخلاق عالی و ذکاوت فوق‌العاده و فطرت پاک و ایمان استوار و بیان سحرآمیزش تأثیر شگرفی بر بسیاری از جوانان می‌گذاشت و روح بلند ایمانی تزلزل‌ناپذیر را در آنان می‌دمید.

در انتفاضه جوانان حسینی در صفر ۱۳۹۳ هـ . ق شرکت فعال داشت، دراین قیام جمعی از جوانان حسینی علی‌رغم اقدامات شدید امنیتی رژیم بعث و محاصره آنان با توپ و تانک برای جلوگیری از حرکت آنان، با پای پیاده برای زیارت اربعین به سوی کربلا حرکت کردند.

وی بسیار متأثر از اندیشه‌ها و نظریات شهید صدر بود و مرتب به دیدار ایشان می‌رفت و در جلسات او خصوصاً در شب‌های پنجشنبه و جمعه شرکت می‌کرد، هر فرصتی را برای دیدار و سخن‌گفتن با او مغتنم می‌شمرد، شهید صدر نیز بسیار به او علاقه داشت و با او مانوس بود.

شهید سیدمصطفی همچنین مجذوب شخصیت امام خمینی بود، پس از پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی علاقه او بیشتر شد و از هر وسیله‌ای که در اختیار داشت برای ترویج و دفاع از انقلاب اسلامی استفاده می‌کرد، از جمله در هر

فرصتی به توزیع آثار و تصاویر و نوارهای سخنرانی امام(ره) می‌پرداخت.

پس از قیام شهید صدر و اعلان بیعت برای او، شهید سیدمصطفی از سازمان‌دهندگان این بیعت بود و هنگام خروج از منزل شهید صدر مأموران سازمان امنیت نجف وی را دستگیر و به اداره کل امنیت بغداد منتقل کردند او در آنجا تحت انواع شکنجه‌ها قرار گرفت ولی چون کوه استوار ماند.

بازجویی و شکنجه او زیر نظر جنایتکارانی چون «سعدون صبری» (ابواسماء) و «رائد عامر» (منعم نصیف) ــ جلادی که دهها تن از مبارزان زیر شکنجه‌های او شهید شدند ـ انجام می‌گرفت. او سپس به زندان ابوغریب (بخش احکام ویژه ـ بند ۲ ـ سلول ۲۰) انتقال یافت.

پس از مدتی در آخرین ساعات شب ۱۹۸۰/۹/۷م گروهی از افسران سازمان کل امنیت به سرپرستی «سروان غالب دوری» در سلول او حضور یافته و او را به نقطه نامعلومی منتقل کردند. از آن تاریخ تاکنون ـ علی‌رغم سقوط رژیم صدام جنایتکار ـ از او همچون دو برادر دیگرش هیچ خبری به دست نیامده است. طوبی لهم ولعنة الله علی ظالمیهم.

زندگی علمی

آیت‌الله هاشمی شاهرودی تحصیلات ابتدایی و دبیرستان را در مدرسه علوی نجف اشرف گذراند و همزمان دروس علوم دینی را نیز نزد حجة الاسلام والمسلمین شیخ هادی سیستانی می‌آموخت، سپس وارد مدرسه منتدی‌النشر شد و به واسطه هوش و استعداد فوق العاده‌ای که داشت بسیار مورد توجه اساتید این مدرسه قرار گرفت.

وی پس از طی این مراحل در سال ۱۳۸۱ هـق در چهارده سالگی تصمیم گرفت برای فراگیری علوم اهل بیت علیهم السلام وارد حوزه علمیه شود، هیچ یک از بستگانش با این تصمیم او موافق نبودند جز جدش مرحوم سیدعلی‌اکبر هاشمی که در کنار او ایستاد و این تصمیم او را ستود و او را در این راه تشویق و تشجیع کرد، دعای والده‌اش نیز بدرقه راه او در این انتخاب دشوار شد.

حجة الاسلام شیخ محمود بیانی زابلی از قول مرحوم آقا شیخ هادی سیستانی نقل می‌کرد که: «هنگام عمامه‌گزاری سیدمحمود هاشمی به دست آیت‌الله العظمی خویی در مسجد

خضراء حضور داشتم، وقتی آیت‌الله خویی عمامه را بر سر وی می‌گذاشت چشمانش پر از اشک شد سپس لبخندی زد. پرسیدم آقا! آن اشک چه بود و این لبخند چیست؟ آیت‌الله خویی فرمود: وقتی او را در این هیئت دیدم به یاد مرحوم پدرش افتادم و آرزوهایی که برای او داشتم که این منبر درس ـ اشاره به منبر محل درسش کرد ـ برای او باشد، سپس بلافاصله با خود گفتم این منبر درس از آن پسرش خواهد شد ان‌شاءالله، از این رو خوشحال شدم و خندیدم».

اساتید : آیت‌الله هاشمی شاهرودی نزد مراجع و علمای بزرگ حوزه نجف تلمذ کرد از جمله:

۱ ـ آیت‌الله العظمی شهید سیدمحمدباقر صدر‌ﷺ.

۲ ـ آیت‌الله العظمی امام خمینی‌ﷺ.

۳ ـ آیت‌الله العظمی سیدابوالقاسم خویی‌ﷺ.

حضور در درس شهید صدر : آقای هاشمی شاهرودی در زمانی که به فراگیری دروس سطح عالی اشتغال داشت از طریق شاگردان و تألیفات متنوع شهید صدر با وی آشنا شد. در مجالس هفتگی شهید صدر که محل ملاقات وی با طلاب و دیگر علاقه‌مندانش بود، حضور می‌یافت. او بسیار مجذوب

شخصیت شهید صدر‌ شد و او را شخصیتی استثنایی و منحصر به فرد و جامع علوم و معارف می‌دانست. رابطه اوبا شهید صدر روز به روز بیشتر و مستحکم‌تر می‌شد، خصوصاً پس از آنکه وارد مرحله درس خارج شد و در مجلس درس فقه و اصول شهید صدر حاضر شد، گمشده خود را نزد آن عالم بزرگ یافت و ملازم محضر او شد و یکی از برجسته‌ترین شاگردانش گردید.

هوش و نبوغ او نیز مورد توجه استاد شهیدش قرار گرفت، شهید صدر در نامه‌ای به یکی از شاگردانش در باره او نوشت: «**آقای هاشمی رشد علمی شگفت‌انگیز و نبوغ‌آمیزی دارد**».

رابطه علمی میان آقای هاشمی و استاد شهید به درجه‌ای رسید که شهید صدر در مورد او گفت: « **آقای هاشمی عنوان وجود من است** » .

و در موردی دیگر در گفتگو با یکی از شاگردانش در باره آقای هاشمی فرمود: « **سید محمود هاشمی بهترین نماینده جهت گیری‌های مکتب علمی ماست** » .

این رابطه تا سال ۱۳۸۷ هـ .ق که آقای هاشمی اندکی قبل از شهادت شهید صدر از عراق خارج شد، استمرار داشت.

شهید صدر از زبان آیت‌الله هاشمی شاهرودی :

مکتب شهید صدر جامع و فراگیر است وآفاق متعدد و متنوعی از معارف اسلامی و انسانی را در بر می‌گیرد و به رشته خاصی از معارف اکتفا نکرده بلکه به عرصه‌های مختلفی مانند فقه، اصول، فلسفه، اقتصاد، تفسیر، تاریخ، حقوق، مسائل پولی و بانکی، روش تعلیم و تربیت، روش عمل اجتماعی و سیاسی و ... پرداخته است .

این جامعیت مکتب شهیدصدر محصول نبوغ ذهن فراگیر و خلاق او و نیز تلاش عملی مستمر اوست، چنین شخصیت‌هایی از نوادر و نقطه‌های عطف تاریخ علم و عالمان‌اند.

او در رفتارش با امت و در تربیت امت، بی همتا بود، خداوند سبحان حالتی شبیه حالت انبیاء و ائمه علیهم‌السلام به او عطا کرده بود که قلوب مردم را تصرف می‌کرد و تا اعماق روح انسان را می‌شکافت، هرکس که او را می‌دید و از دور یا نزدیک با او کار می‌کرد شیفته‌اش می‌شد و این صفت اساسی برای رهبری است.

امام خمینی از زبان آیت‌الله هاشمی شاهرودی :

از عنایات خدای سبحان و نعمت‌های بزرگش به مردم این عصر آن است که مرجع رشـید، فـقیه ولی، رهبر الهام‌بخش، آیت‌الله العظمی امام خمینی دام ظله الشریف را به آنان عطا کرد. او زینت‌بخش مرجعیت و مایه افتخار اسلام و کشتی نجات این امت از اسارت طواغیت زمان است. استاد بزرگ ما شهید صدر (قدس سره) چه زیبا در مـورد امام بزرگ فرمود: « برماست که در امام خمینی دام ظله ذوب شویم چنانکه او در اسلام ذوب شده است » .

توصیه امام خمینی(ره) به آیت‌الله هاشمی شاهرودی:

امامﷺ در یکی از دیدارهـای اعـضای مـجلس اعلای اسلامی عـراق بـا وی، پس ازتـفقد احـوال ایشان و اوضاع داخلی عراق، به آقای هاشمی که از قبل او را می‌شناخت رو کرد و خطاب بـه او فرمود: «**شما باید با فراغت به بحث و تدریس در حوزه علمیه قم اهتمام داشته باشید**» .

این توصیه امام براساس شناختی بود که امام‌؛ از توان علمی ایشان به عنوان یکی از شاگردانش در حوزه نجف اشرف و حضور فعال او در درس امام و مناقشات او در بحث داشت.

او از همان زمان مورد عنایت و توجه ویژه امام ؛ بود، امام از مسئولان شهریه خود خواسته بود که برای ایشان شهریه ویژه‌ای که مخصوص فضلای حوزه بود اختصاص دهند.

امام؛ برای فضلای حوزه به منظور تقویت عزم و تشویق آنان به درس و بحث، شهریه ویژه‌ای اختصاص داده بود.

❁ ❁ ❁

آیت‌الله هاشمی شاهرودی
حلقه وصل میان امام خمینی و شهید صدر

رابطه میان شهید صدر و امام خمینی با توجه به اشتراک آن دو در اهداف و افکار و نوع نگاه به آینده، بسیار خوب بود. این رابطه از دو طریق ایجاد شد و گسترش یافت:

۱ ـ واسطهٔ اول مرحوم حجةالاسلام سیداحمد خمینی بود که در درس شهید صدر شرکت می‌کرد، علاوه بر این، رابطه خویشاوندی نیز با خاندان صدر داشت.

همچنین برخی اشخاص و هیئت‌های دینی و سیاسی مخالف رژیم شاه که برای دیدار و گزارش اوضاع ایران خدمت امام خمینی می‌رسیدند، گاهی به واسطه مرحوم حاج احمد آقا برای دیدار و آشنایی خدمت شهید صدر نیز می‌آمدند.

کسانی از ایشان از امام﵀ خواستند که شخصی را به آنان معرفی کند که بتوانند برای بررسی تحولات مهم به او رجوع کنند، امام﵀ ایشان را به شهید صدر ارجاع دادند و فرمودند از او استفاده کنید.

۲ ـ واسطه دوم آیت‌الله هاشمی شاهرودی بود، او نقش برجسته و اساسی در گسترش رابطه میان امام﵀ و شهید

صدر داشت. وی شاگرد مبرز هر دو و مورد توجه و اعتماد هر دو بزرگ بوده است، نظریات شهید صدر در باره امور مهم مربوط به امت اسلام از جمله فشارهای رژیم بعث به حوزه نجف و اخراج و دستگیری و اعدام علما و ستیز با مراسم حسینی و چگونگی اتخاذ موضع مناسب در قبال اقدمات رژیم بعث را به امام خمینی منتقل می‌کرد .

وقتی رژیم صدام شهدای خمسه (شیخ عارف بصری و برادرانش) را اعدام کرد، امام بسیار شجاعانه موضع‌گیری کرد و یکی از اعضای رهبری حزب بعث را به حضور طلبید و مراتب اعتراض خود را به او ابلاغ کرد و به او فرمود: « **به صدام بگو سی سال است که مزدوری** » ، مقام بعثی از شنیدن این سخن امام دچار وحشت و اضطراب شد، چرا که انتظار شنیدن چنین سخنی را از هیچ کس نداشت.

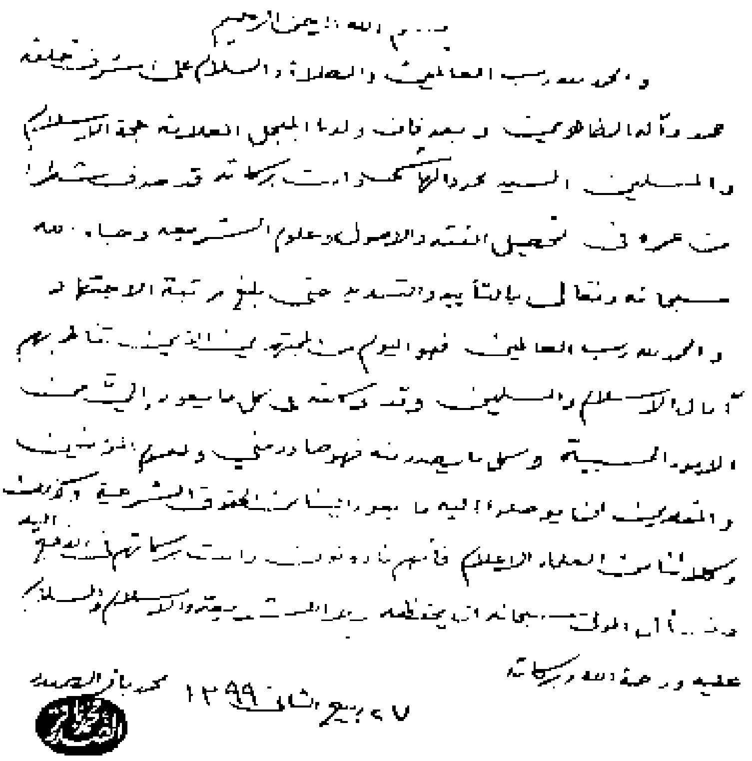
آیت‌الله العظمی خویی از زبان آیت‌الله هاشمی شاهرودی :

آیت‌الله العظمی آقای خویی میراث جاویدانی از علم اصیل را به جا گذاشت، او به حق یکی از بزرگان شیعه و حجت‌های ایشان بر جهانیان است، در تمام تاریخ شیعه مانند او کم دیده می‌شود.

اجازه اجتهاد از شهید صدر :

آیت‌الله هاشمی شاهرودی قبل رسیدن به سی سالگی از استادش آیت‌الله العظمی شهید سیدمحمدباقر صدر ﷺ اجازه اجتهاد دریافت کرد.

متن اجازه اجتهاد معظم له به خط شریف شهید صدر :

بسم الله الرحمن الرحيم
والحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف خليقته
محمد وآله الطاهرين وبعد فإن ولدنا المحقق العلامة حجة الإسلام
والمسلمين السيد محمود الهاشمي دامت بركاته قد صرف شطراً
من عمره في تحصيل الفقه والأصول وعلوم الشريعة [illegible]
[illegible] حتى بلغ مرتبة الاجتهاد
والحمد لله رب العالمين فهو اليوم من المجتهدين [illegible]
آمال الإسلام والمسلمين وقد [illegible] على كل ما يعود إليه من
الأمور الحسبية وكل ما يصدر منه فهو صادر مني [illegible]
والمتدينين أن يوصلوا إليه ما يجوز [illegible] من الحقوق الشرعية [illegible]
[illegible] العلماء الأعلام [illegible] دامت بركاته [illegible]
[illegible] سبحانه أن يحفظه [illegible] والسلام
عليه ورحمة الله وبركاته
محمد باقر الصدر
۲۷ ربیع الثانی ۱۳۹۹

بسم الله الرحمن الرحیم

والحمدلله رب العالمین و الصلاة و السلام علی اشرف خلقه محمد و آله الطاهرین، و بعد: فرزند گرانقدر ما حجةالاسلام والمسلمین سیدمحمود هاشمی دامت برکاته، بخشی از عمر خود را صرف تحصیل فقه و اصول و علوم شریعت کرد و با تأیید و تسدید خداوند سبحانه و تعالی به درجه اجتهاد رسید والحمد لله رب العالمین او امروز از مجتهدانی است که امید اسلام و مسلمین به آنان بسته است.

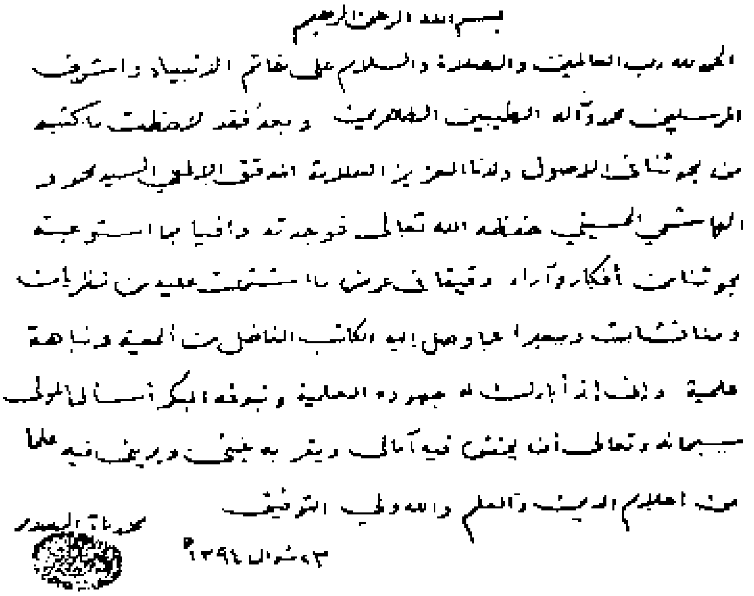
او در همه امور حسبیه از اینجانب وکالت دارد و نظر او نظر من است، عموم مؤمنین و مقلدین و همچنین وکلای اینجانب مجاز و مأذونند که حقوق شرعیه‌ای را که به اینجانب می‌رسانند به ایشان برسانند.

از خداوند سبحان مسئلت دارم که ایشان را چون ذخیره‌ای برای شریعت اسلام حفظ فرماید و السلام علیه و رحمة الله و برکاته.

محمد باقر الصدر

۲۷ ربیع الثانی ۱۳۹۹

تقریظ شهید صدر بر کتاب بحوث فی علم الأُصول :

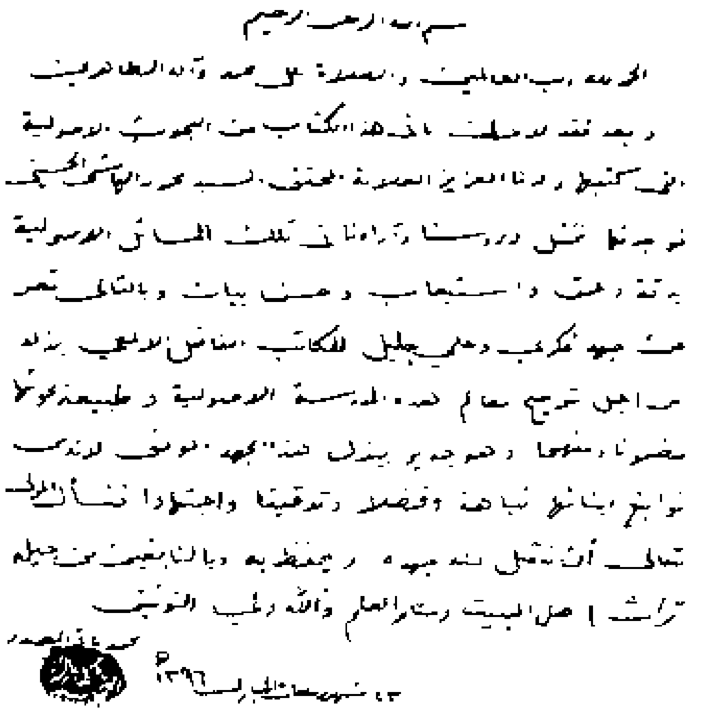

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خاتم الانبياء واشرف
المرسلين محمد وآله الطيبين الطاهرين وبعد فقد لاحظت ما كتبه
من بحوثنا في الاصول ولدنا العزيز العلامة المدقق الالمعي السيد محمود
الهاشمي الحسيني حفظه الله تعالى فوجدته وافيا بما استوعبته
بحوثنا من افكار وآراء دقيقا في عرض ما استعرضته من نظريات
ومناقشات ومعبرا عما وصل اليه الكاتب الفاضل من المعية ونباهة
علمية وانني اذ ابارك له جهوده العلمية ونبوغه المبكر اسأل المولى
سبحانه وتعالى ان يحقق فيه آمالي ويقر به عيني ويربي فيه علما
من اعلام الدين والعلم والله ولي التوفيق
محمد باقر الصدر
٢٣ شوال ١٣٩٤

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمدلله رب العالمین و الصلاة و السلام علی خاتم الانبیاء و اشرف المرسلین محمد و آله الطیبین الطاهرین. بعد: آنچه را فرزند عزیزمان علامه مدقق هوشمند سید محمود هاشمی حسینی حفظه الله تعالی از بحث‌های ما در علم اصول نوشته است، ملاحظه کردم. نوشته ایشان وافی به همه افکار و آرائی است که در بحوث ما مطرح شده و نظرات و مناقشات را به دقت بیان کرده است که حاکی از تیزهوشی و جایگاه بلند علمی

نویسنده فاضل آن است. من تلاش‌های علمی و نبوغ تازه شکفته ایشان را تبریک گفته و از خداوند سبحانه و تعالی مسئلت دارم که امیدهای مرا در او محقق و چشمم را به او روشن فرماید و او را از اعلام دین و علم قرار دهد والله ولی التوفیق. محمد باقر الصدر ۲۳ شوال ١٣٩٤ هـ‍ـق

تقریظ دیگری از شهید صدر بر کتاب «بحوث فی علم الاصول» :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلاة على محمد وآله الطاهرین

وبعد فقد [illegible] هذا الكتاب من البحوث الأصولية

[illegible] العزيز [illegible]

[illegible] في تلك المسائل الأصولية

بدقة وعمق واستيعاب وحسن بيان وبالتالي [illegible]

عن جهود فكرية وعلمية جليلة للكاتب [illegible]

من أجل [illegible] هذه المدرسة الأصولية و[illegible]

[illegible]

[illegible] واجتهادا [illegible]

تعالى أن يتقبل منه جهوده [illegible]

[illegible] أهل البيت [illegible] والله ولي التوفيق

محمد باقر الصدر

۲۳ [illegible] ١٣٩٦

تدریس در حوزه نجف اشرف :

آیت‌الله هاشمی شاهرودی در همه سطوح علمی و فرهنگی حوزه مورد احترام و به واسطه جایگاه بلند علمی و استعداد درخشانش سرشناس بود. مدت طولانی در مدرسه علوم اسلامی که آیت‌الله حکیمﷺ تأسیس کرده بود تدریس داشت. این مدرسه نمونه بوده و به روش جدید اداره می‌شد. همچنین وی از سوی شهید صدر برای نظارت بر امتحانات طلاب حوزه انتخاب شد.

او سپس تدریس سطوح عالی را برای جمع بیشتری در مسجد هندی آغاز کرد که بسیاری از طلاب فاضل که بعدها خود از علمای اسلام شدند در آن شرکت می‌کردند. وی در محیط حوزه به قوت استدلال و دقت در بحث شناخته شده بود.

نماینده شهید صدر در کنگره بانک توسعه اسلامی در جدّه ۱۹۷۹ م

بانک توسعه اسلامی (وابسته به سازمان کنفرانس اسلامی) در سال ۱۹۷۹. م از آیت‌الله العظمی شهید صدر برای شرکت در کنگره این بانک در جده به منظور بررسی و حل مشکل فقهی که بانک اسلامی با آن مواجه شده بود دعوت رسمی کرد.

مشکل پیش آمده این بود که آیا جایز است بانک اسلامی از سپرده‌های خود در بانک‌های غربی سود دریافت کند و آیا این سود مشمول حکم ربای حرام نیست؟ شهید صدر، آیت‌الله هاشمی شاهرودی را به نمایندگی از خود به این کنگره که بسیاری از علما و متفکران کشورهای اسلامی در آن شرکت داشتند اعزام کردند.

ریاست کنگره را دکتر مصطفی زرقاء بر عهده داشت. آیت‌الله هاشمی در آغاز کار کنگره و قبل از ورود به بحث علمی خود بیانیه مختصری ایراد کردند:

بسم الله الرحمن الرحیم

والحمد لله ربّ العالمین والصلاة والسلام علی سیدنا خاتم الانبیاء محمد وعلی آله وصحبه المیامین.

از برادران فرهیخته مسئول بانک توسعه اسلامی و خصوصاً از برادر فاضل دکتر احمد محمد علی تشکر می‌کنم که این فرصت را برای دیدار با برادران عزیزی از بزرگان فقه و اندیشه اسلامی در اختیار اینجانب گذاشتند.

خوشوقتم که سلام و تقدیر وافر استادمان امام صدر را برای اهتمام و علاقه‌مندی شما به اجرای شریعت اسلامی خدمت شما برادران دانشمند ابلاغ کنم.

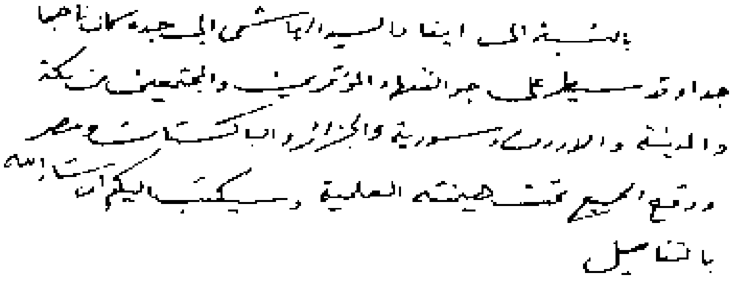
استاد ما معتقد است که عمل به شریعت در همه عرصه‌های زندگی تنها راه سعادت این امت و بازگرداندن آن به جایگاه طبیعی خود نزد خدای سبحان و در جهان است. اگرچه شرایط خاصی مانع از حضور شخص امام صدر در این کنگره شد و همین امر موجب شد که اینجانب به نمایندگی حضرتش شرکت کنم، لکن بدون شک او با همه وجدان و مشاعر و اندیشه‌هایش در اینجا حضور دارند.

از خداوند قادر می‌طلبیم که همه ما را از خطا باز دارد و در مسیر هدایت رهنمون شود و در خدمت به دین حنیف اسلام موفقمان بدارد.

و الله ولیّ التوفیق

۱۹۷۹/۳/۷.م

شهید صدر نتایج شرکت آیت‌الله هاشمی در کنگره جدّه را ستود، وی در نامه‌ای به یکی از شاگردانش در لبنان در این‌باره نوشت:

بالنسبة الى ابننا السيد الهاشمي الى جدة كانت ناجحة جداً وقد سيطر على جو الفقهاء المؤتمرين والمجتمعين من مكة والمدينة والاردن وسورية والجزائر وباكستان ومصر ووقع الجميع تحت هيمنته العلمية وسيكتب اليكم
بالتفصيل

سفر آقای هاشمی به جدّه بسیار موفق بود وی بر جوّ فقها و اندیشمندانی که از مکه و مدینه و اردن و سوریه و الجزایر و پاکستان و مصر در کنگره حضور داشتند غالب شد و همه تحت هیمنهٔ علمی او قرار گرفتند.

مشروح بحث آیت‌الله هاشمی شاهرودی در آن کنگره پس از پیروزی انقلاب اسلامی در فصلنامه وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی منتشر شد.

رابطهٔ علمی و تربیتی با شاگردان :

رابطه هر استاد با شاگردانش متنوع است، گاهی باید رابطه ملاطفت‌آمیز و امیدبخش و گاهی سختگیرانه و هشدار دهنده باشد و شاگرد را متوجه اشکالاتش کند.

شیوه علمای بزرگ این بود که معمولاً با شاگردانشان رابطه پدر و فرزندی داشته‌اند، گاهی به اقتضای مورد به عطوفت رفتار می‌کردند و گاهی به اقتضای مورد، سخت می‌گرفتند و در هر دو حالت، مصلحت خود شاگرد را در نظر داشتند.

در این باره حکایتی از علمای بزرگ نقل شده که شاید شیوهٔ تربیتی آقای هاشمی با شاگردان خود نیز متأثر از آن باشد: مرحوم سیدحیدر صدر پدر شهید صدر و فرزند مرحوم آیت‌الله سیداسماعیل صدر، کفایه را نزد مرحوم آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری می‌خواند، مرحوم آقا سیداسماعیل صدر به آقای حائری سفارش کرده بود که هیچ‌گاه در برابر اشکالات سیدحیدر تسلیم نشود تا مبادا وی به خود مغرور شود.

رابطه آیت‌الله هاشمی شاهرودی با شاگردانش نیز رابطه محبت و مودّت است، هرگاه به مصلحت آنان باشد از لطف و عطوفت نسبت به آنان دریغ نمی‌ورزد و همواره می‌کوشد روح اصالت علمی را چنان در آنان برانگیزد که هرگز تزلزلی نپذیرد.

یکی از شاگردان ایشان نقل می‌کرد: اوایل حضورم در درس ایشان تقریرات خود از بحث ایشان را خدمتشان ارائه دادم و انتظار داشتم مورد تحسین و تشویق قرار گیرم، اما وقتی به ایشان مراجعه کردم به من فرمودند: «این شیوه تقریر بحث نیست؛ زیرا مقصود از تقریر این نیست که الفاظ مجلس درس ثبت و ضبط شود، بلکه تقریر بحث باید حاکی از سطح فهم نویسنده و هضم مباحث باشد و آنچه را از درس فرا گرفته در عبارات خود بیاورد».

همین تنبّه و تذکر ایشان سبب شد که من آستین تلاش را برای فهم عمق مباحث ایشان هر چه بیشتر بالا بزنم. بعدها نوشته‌های خود را خدمت ایشان بردم، پس از ملاحظه آنها در مواردی تحسین می‌کرد و در مواردی می‌فرمود: بد نیست و در مواردی می‌فرمود: نیاز به اصلاح دارد.

❁ ❁ ❁

بیانیه‌ها و نامه‌ها

پیام به مناسبت شهادت استاد شهیدش آیت‌الله العظمی سید محمّد باقر صدر :

بسمه تعالی

چه کسی باور می‌کرد که عاشورا پس از چهارده قرن تکرار شود و حسین دیگری از نسل حسین بزرگ علیه السلام دیگر بار به محراب شهادت برود و حماسه‌ای دیگر و کربلایی دوباره بسازد؟

پس از شنیدن اخبار متناقضی در باره شهادت نابغه بزرگ و مجاهد شجاع آیت‌الله العظمی سیدمحمدباقر صدر در حد وسع کوشیدیم خبری یقینی به دست آوریم؛ از این رو اشخاص موثقی را برای کسب خبر از منابع صحیح به عراق فرستادیم، آنان با نزدیک‌ترین فرد به خانواده حضرت آیت‌الله صدر و کسی که آن شهید بزرگ را دفن کرده و چهره خونین او را از نزدیک دیده بود تماس گرفتند و جزئیات خبر را به دست آورده و به شهادت ایشان یقین حاصل شد.

ما ضمن عرض تعزیت به محضر امام امت، حضرت آیت‌الله

العظمی امام خمینی حفظه الله تعالی، از همه مسلمانان می‌خواهیم که این خون طاهر به ناحق ریخته را پاس دارند و آن را نقطه آغاز انقلاب‌های اسلامی در جهان قرار دهند.

همچنین مسلمانان را به زنده نگه داشتن یاد این شهید دعوت می‌کنیم که مظلومانه در راه خدا و بر روش حسینی و در دفاع از قرآن و ارزش‌های اصیل اسلامی و جهاد برای بر پا داشتن حکم خدای تعالی در زمین، جان خود را فدا کرد. از مسلمین می‌خواهیم که شهادت این بزرگ مرد را فریاد بزنند و صدای حق‌طلبانه خود را به گوش جهانیان برسانند. و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته

محمود هاشمی

۹ / نیسان / ۱۹۸۰ م

پیام به مناسبت شهادت بنت الهدی :

بسمه تعالی

شهیده بنت الهدی معلم اسلامگرای تأثیرگذاری در تاریخ معاصر عراق بود. نقش او از نقش برادرش امام شهید صدر کمتر نبود، چه او به تربیت نیمه دوم جامعه عراق و رساندن آن به جایگاه طبیعی خود همت گماشت. او با توفیق عظیم

ربانی، در حیات و شهادت خود موفق بود و کمتر زنـی در تاریخ اسلام به چنین موفقیتی دست یافت کـه هـر لحـظه از لحظات وجودش و هر فرصتی از فرصت‌های عـمر شـریفش برای خدا سپری شده باشد.

محمود هاشمی

۹ نیسان ۱۹۸۰ م

پیام به مناسبت رحلت امام خمینی :

بسم الله الرحمن الرحیم

الذین إذا أصابتهم مصیبة قالوا إنّا لله و إنّا إلیه راجـعون . أولئک علیهم صلوات من ربهم و رحمة و أولئک هم المهتدون.

جـناب حـجة الاسـلام والمسـلمین سـیداحـمد خـمینی دامت افاضاته

صادقانه‌ترین آیات عزا و سوگمندی را به مناسبت فـاجعه اندوهباری که برای شخص جنابعالی و برای همهٔ امت اسلام با رحلت یاور مظلومان و مستضعفان جـهان و آغـازگر انـقلاب اسلامی و رهبر آن، امام خمینی بزرگ﷿، رخ داد، تقدیم شما می‌کنم.

امروز وجود گرانقدر جنابعالی میان ما یادآور شخصیت والد عظیم الشأنتان است. خداوند به جنابعالی وافراد خانواده مکرم دراین مصیبت بزرگ صبر و آرامش و اجر جزیل عطا فرماید.

سیدمحمود هاشمی

۱۳۶۸/۳/۱۵ هـ. ش

پیام به مناسبت رحلت آیت الله العظمی سید ابو القاسم موسوی خویی :

بسم الله الرحمن الرحیم

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی دامت برکاته

إنّا لله و إنّا إلیه راجعون، با قلبی آکنده از اندوه و تأسف رحلت مرجع بزرگ دینی آیت‌الله العظمی سیدابوالقاسم موسوی خویی ـ طیّب الله ثراه ـ را به پیشگاه حضرت صاحب الزمان ارواحنا فداه و عجّل الله تعالی فرجه و به جنابعالی و همه امت اسلام تعزیت می‌گویم.

او زندگی طولانی خود را در خدمت به اسلام حنیف و دفاع از حریم و مقدسات آن و تحکیم قواعد و احکام و نشر علوم آن

سپری کرد و میراث جاودانی از علم اصیل و اندیشه‌های متنوع و عمیق از خود به جا گذاشت.

غروب خورشید وجود او از آسمان عالم اسلامی در این مرحله حساس و پرخطر مایه حسرت است و اندوهبارتر رحلت او در اوج مظلومیت و نیز مصیبت‌هایی است که در عراق به دست طاغوت صدام و رژیم کافر استکباری او بر اسلام و مسلمین می‌بارد.

سیدمحمود هاشمی

۹ / صفر / ۱۴۱۳ هـ . ق

پیام به مناسبت رحلت آیت الله سید محمّد باقر حکیم:

بسم الله الرحمن الرحیم

شهادت برادر مجاهد حضرت آیت‌الله حاج سید محمّد باقر حکیم‌رحمه‌الله و جمع کثیری از نمازگزاران عاشق اهل بیت علیهم السلام را به محضر امام عصر عجّل الله فرجه الشریف و ولیّ امر مسلمین حضرت آیت الله خامنه‌ای و علمای بزرگ نجف مخصوصاً خاندان محترم حکیم و خانواده‌های شهدای عزیز تعزیت و تبریک می‌گویم.

تردیدی نیست که دست‌های ناپاک جنایتکاری که امروز مراجع بزرگ و علمای مجاهد عراق را هدف اعمال تروریستی قرار می‌دهند، در پی ایجاد فتنه‌ای عظیم‌اند و به فضل خدا به زودی افشا خواهند شد.

امت متدین و بیدار عراق بداند که این گونه اعمال زشت جنایتکارانه فقط از کسانی سر می‌زند که از اقتدار و عزت مرجعیت هراس دارند و از توافق و هماهنگی میان نیروهای مؤمن و مخلص اطراف مرجعیت شیعه می‌ترسند.

ما اطمینان کامل داریم که حوزه نجف اشرف ـ این حوزه مقتدر هزار ساله ـ و امت غیرتمند عراق با بیداری و عزم راسخ به زودی بر همه توطئه‌ها و دسیسه‌های دشمنان اسلام پیروز خواهند شد و همچون گذشته رسالت عظیم خود را در رهایی مردم و استقلال و آزادی عراق از نیروهای اشغالگر و هیمنهٔ مستکبران تحقق خواهند بخشید. انا لننصر رسلنا و الذين آمنوا في الحياة الدنيا و يوم يقوم الأشهاد.

سیدمحمود هاشمی

۳ / رجب ۱۴۲۴ / هـ. ق

پیام به سیدحسن نصر الله رهبر مقاومت لبنان به مناسبت شهادت فرزندش :

بسمه تعالی

جناب حجة الاسلام والمسلمین سیدحسن نصرالله دامت برکاته

سلام علیکم و رحمة الله و برکاته. شهادت فرزند عزیزتان و دیگر عزیزان از فرزندان حزب‌الله مقاوم را به دست دشـمنان خدا، به جنابعالی تبریک و تسلیت می‌گویم.

این جوانان فرزندان محمد و علی و حسین علیهم السلام و آنان فرزندان طُلقاء و طاغوت‌اند، هر قطره‌ای از خون پاک این شهیدان مشعلی و پرچمی است برای هدایت فرزندان اسلام در هر مکان و آنان این شهیدان را اسوه و پیشوای خود در راه شکوهمندشان قرار می‌دهند.

و السلام علیکم و علی ارواح الشهداء والصالحین و رحمة الله و برکاته.

سیدمحمود هاشمی

۱۲ جمادي الاولی / ۱۴۱۸ هـ. ق

پیام به فرزندان مقاومت لبنان :

بسمه تعالی

بر فرزندان مجاهد امت در جنوب لبنان و در هر مکان درود می‌فرستیم و دست آنان را در اقدامات قهرمانانه‌شان و ایستادگی استوارشان در برابر همه توطئه‌ها و جانفشانیشان در جهاد با دشمنان خداو پیامبر خدا و دشمنان کرامت و انسانیت، می‌فشاریم و به ایشان مژده می‌دهیم که خداوند حزب خود را وعده یاری و پیروزی و حزب شیطان را وعده خواری و خسران داده است. الا إنّ نصرَ الله قریب من المؤمنین

❁ ❁ ❁

مبارزات سیاسی

◘ آیت‌الله هاشمی شاهرودی و اندیشه ولایت فقیه

شهید صدر پس از تجزیه حزب الدعوه به این نتیجه رسید که هر اقدام سیاسی باید از جانب مرجعیت دینی پشتیبانی و هدایت شده و مأذون از ولیّ فقیه باشد و الاّ یا بی‌نتیجه می‌ماند یا منحرف می‌شود.

آقای هاشمی شاهرودی یکی از برجسته‌ترین شاگردان شهید صدر بود که در ترویج این اندیشه فعالیت می‌کرد. این دیدگاه با نظریه امام خمینی (ره) مطابقت داشت که بحث او پیرامون ولایت فقیه ـ که در درس خود در نجف اشرف آن را مطرح کردند و آقای هاشمی در آن شرکت می‌کرد ـ محور اصلی طرح و انتشار این نظریه در محافل حوزوی و فرهنگی و دانشگاهی بود.

بدین ترتیب آیت‌الله هاشمی شاهرودی در مقدمه خط مبارزاتی شهید صدر و امام خمینی (ره) در عراق قرار گرفت و متعاقب آن رژیم صدام در سال ١٩٧٤ .م (١٣٥٢ هـ . ش) با هجوم به حوزه نجف، ایشان را به همراه جمعی دیگر از علما و نخبگان فرهنگی عراق دستگیر کرد. وی در شعبه ٥ اداره

امنیت عمومی بازجویی شد و مورد انواع شکنجه‌های جسمی و روحی گرفت که حتی در سیاه‌ترین صفحات تاریخ طواغیت و جنایتکاران نیز نمونه آن را کمتر می‌توان یافت. وی سرانجام پس از مدتی با قرار ممنوعیت از سفر و هرگونه فعالیت دینی و فرهنگی از زندان آزاد شد.

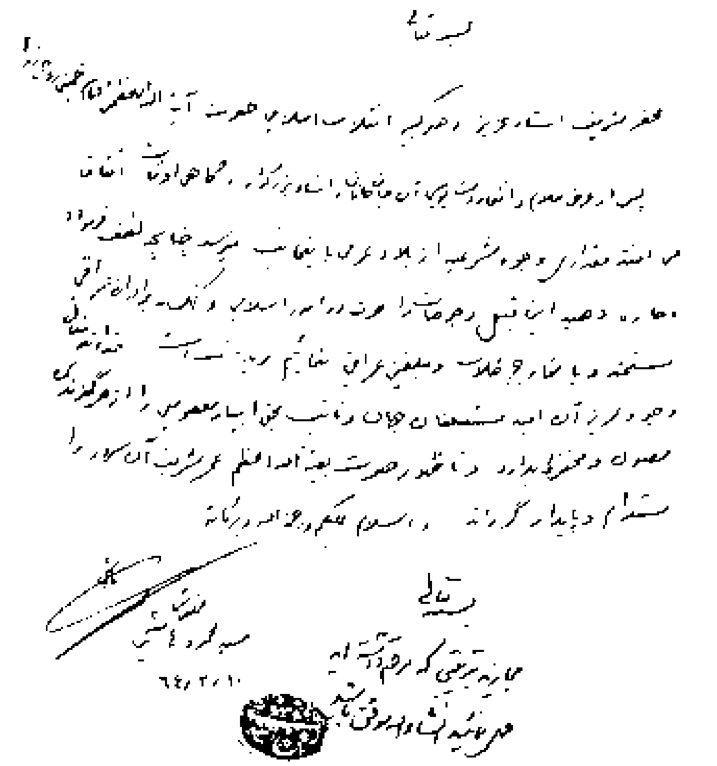
▣ خروج از عراق

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تظاهرات گسترده‌ای در شهرهای عراق خصوصاً در نجف اشرف در تأیید انقلاب اسلامی و رهبر آن امام خمینی برگزار شد. رژیم صدام ـ طبق اظهارات رئیس اداره امنیت عمومی ـ آیت‌الله هاشمی شاهرودی را به عنوان محرّک و مشوّق این تظاهرات متهم کرد و قرار دستگیری او از سوی اداره امنیت عمومی صادر شد، مأموران امنیتی جستجوی گسترده‌ای را برای دستگیری وی آغاز کردند. در این شرایط شهید صدر از او خواست که فوراً از عراق خارج شود. او ابتدا به کویت رفت و از آنجا به ایران مهاجرت کرد. در پی ناکامی دستگاه‌های امنیتی از دستگیری ایشان، رژیم صدام سه برادر وی را دستگیر و اعدام کرد که حتی جنازه آنان نیز تاکنون به دست نیامد.

▣ پی‌گیری امور محرومین و خانواده آوارگان عراقی

آیت‌الله هاشمی شاهرودی در سال‌های جنگ تحمیلی به امور آوارگان عراقی اهتمام داشت و به مشکلات مادی و معنوی آنها رسیدگی می‌کرده به همین منظور در نامه‌ای از امام خمینی‌رحمه‌الله درخواست کرد که اجازه فرمایند وجوه شرعیه‌ای را که به ایشان می‌رسد صرف امور مستمندان عراقی و طلاب کند. امام‌رحمه‌الله نیز در این مورد اجازه مطلق به ایشان دادند.

متن نامه آیت‌الله هاشمی و اجازه امام‌رحمه‌الله ذیل آن :

بسمه تعالی

بسمه تعالی

محضر شریف استاد عزیز رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی روحی فداه

پس از عرض سلام و افتخار دست بوسی آن جان جانان و استاد بزرگوار، گاهی اوقات اتفاق می‌افتد مقداری وجوه شرعیه از بلاد عربی به اینجانب می‌رسد، چنانچه لطف فرموده اجازه دهید این قبیل وجوهات را صرف در امور اسلامی و کمک به برادران عراقی مستمند و یا مخارج طلاب و مبلغین عراقی بنمائیم مزید منت است. خداوند متعال وجود عزیز آن امید مستضعفان جهان و نائب بحق انبیاء و معصومین را از هرگزندی مصون و محفوظ بدارد و تا ظهور بقیة الله اعظم عمر شریف آن سرور را مستدام و پایدار گرداند. والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

مخلص شما سیدمحمود هاشمی

۶۴ / ۲ / ۱۰

بسمه تعالی

مجازید به ترتیبی که مرقوم داشته‌اید عمل نمائید ان اشاء الله موفق باشید.

محل مهر: روح الله الموسوی الخمینی

▣ فعالیت‌ها و مسئولیت‌ها در جمهوری اسلامی ایران

۱ ـ عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

۲ ـ عضو شورای عالی سیاستگذاری حوزه

۳ ـ عضو مجمع جهانی اهل بیت (ع)

٤ ـ عضو مجمع تقریب مذاهب اسلامی

۵ – ریاست قوه قضائیه در دو دوره متوالی به مدت ۱۰ سال

قوه قضائیه در زمان ریاست آیت‌الله هاشمی شاهرودی شاهد برخی تحولات ریشه‌ای بود از جمله: اصلاح برخی قوانین و تدوین قانون جدید مجازات اسلامی، اعمال سیاست زندان‌زدایی، کیفرزدایی از قوانین، افزایش چشمگیر وکلای دادگستری، گسترش روابط میان قوای قضائیه کشورهای اسلامی.

٦ ـ عضو فقهای شورای نگهبان

۷ ـ عضو و نائیب رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام

۸ ـ عضو و نائب رئیس مجلس خبرگان رهبری

۹ ـ رئیس هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه

۱۰ ـ ریاست مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی طبق مذهب اهل بیت (ع)

این مؤسسه به منظور تهیه دائره المعارف فقه اسلامی بر اساس مذهب اهل بیت(ع) که خلأ آن بسیار محسوس بود، در سال ۱۳٦۹ به فرمان رهبر انقلاب و توسط آیت‌الله هاشمی شاهرودی در قم تأسیس شد. این مؤسسه موفق شد تاکنون ۲۱ جلد (تا اواسط حرف باء) از دایرة المعارف فقه اسلامی طبق مذهب اهل بیت(ع) را که در نوع خود بی‌نظیر است، زیر نظر آیت‌الله هاشمی شاهرودی تدوین ومنتشر کند. بقیه مجلدات این مجموعه عظیم در دست تدوین و نشر است.

۱۱ - ریاست مرکز الغدیر للدراسات الاسلامي در بیروت

۱۲ ـ تأسیس آموزشگاه بررسی‌های اسلامی وابسته به مجمع علمی شهید صدر در سال ۱٤۰٦ هـ ق که طلاب بسیاری از آن فارغ التحصیل شده و هم اکنون از اساتید حوزه در ایران و عراق و لبنان هستند.

۱۳ ـ تدریس دروس خارج فقه و اصول از سال ۱٤۰٤ هـ . ق در حوزه علمیه قم که صدها طلبه فاضل و برخی از فضلای شاخص حوزه در دوره‌های مختلف این درس‌ها شرکت داشته و دارند.

۱٤ ـ انتشار فصلنامه تخصصی «فقه اهل بیت (ع)» با مدیر مسئولی معظم‌له به دو زبان فارسی و عربی. این مجله از سال تأسیس ـ ۱۳۷٤ هـ. ش ـ تاکنون به طور منظم و بی‌وقفه منتشر می‌شود.

❀ ❀ ❀

آثـار و تألیفات

▣ **آثار چاپ شده :**

۱ ـ بحوث في علم الاصول ، دوره ۷ جلدی است از تقریرات درس اصول آیت‌الله العظمی شهید سیدمحمدباقر صدر. این تقریرات نشانگر اوج پختگی و کمال مکتب اصولی شهید صدر است.

۲ ـ الخمس ۲ جلد

۳ ـ قاعدة الفراغ و التجاوز

٤ ـ قراءات فقهية معاصره: مجموعه‌ای دو جلدی است مشتمل بر موضوعات و مسائل مستحدثه فقهی که پیش‌تر به صورت مقالاتی در فصلنامه «فقه اهل بیت (ع)» منتشر شده بود.

٥ ـ الإجارة ۲ جلد

٦ ـ اضواء و آراء: مجموعه‌ای ۳ جلدی است در توضیح مطالب و عبارات پیچیده کتاب «بحوث في علم الاصول» ـ تقریرات درس شهید صدر ـ و افزودن برخی از اقوال و استدلالات لازم.

۷ ـ الزكاة .

۸ ـ المضاربة .

۹ ـ منهاج الصالحین ۲ جلدی: رساله عملیه

۱۰ ـ رساله عملیه فارسی «توضیح المسائل»

۱۱ ـ مناسک الحج

۱۲ ـ مناسک حج (فارسی) تعلیقه‌ای بر فتاوای حضرت امام خمینی (ره) .

۱۳ ـ الصوم مسائل وردود طبقاً لفتاواه .

١٤ ـ الفقه الزراعي: تقرير به قلم حجة الاسلام شيخ حيدر حبّ الله.

۱۵ ـ صحیفه عدالت: مجموعه ۷ جلدی است حاوی بیانات آیت‌الله هاشمی شاهرودی در زمینه‌های فقهی، حقوقی، قضایی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که در دوره تصدی قوه قضائیه به مناسبت‌های مختلف ایراد شده است.

١٦ ـ المحصول في علم الاصول: تقریرات درس اصول آیت‌الله هاشمی شاهرودی به قلم حجة الاسلام والمسلمین شیخ نوری حاتم الساعدی که چهار جلد آن چاپ شده است.

۱۷ ـ النظرة الكونيّة (جزوه)

۱۸ ـ محاضرات في الثورة الحسينية (جزوه)

۱۹ ـ معطيات آية المودة

۲۰ ـ مصدر التشريع و نظام الحكم في الاسلام

۲۱ ـ التفسیر الموضوعي لنهج البلاغة

۲۲ ـ الصوم تربیةً و هدایةً (جزوه)

۲۳ ـ حکومت اسلامی (فارسی)

۲٤ ـ نظرة جدیدة فی ولایة الفقیه (جزوه)

۲۵ ـ سخنرانی‌های متنوعی که برخی از آنها در مجلات عربی و فارسی منتشر شده است از جمله:

ـ «الامام علي علیه السلام العطاء الحضاري المتواصل»، دمشق ۱۳۸۱ هـ .ش،

ـ «وجه شبه میان ابراهیم خلیل(ع) و شهید صدر» برداشتی از آیه مبارکه: «انّ ابراهیم کان أمةً قانتاً لله حنیفاً ولم یکن من المشرکین»

ـ «نظریه حکومت و رهبری سیاسی در اسلام» سخنرانی در جمع طلاب بحرینی.

▣ آثار آماده چاپ :

۱ ـ قاعدة لاتعاد

۲ ـ الاجتهاد و التقلید

۳ ـ بحوث في الفقه (کتاب الشرکة)

٤ ـ بحوث في الفقه (کتاب البیع)

۵ ـ بحوث في التشريع الجنائي (الحدود و التعزيرات)

٦ ـ احكام عامة للعقود

۷ ـ بحوث في الاقتصاد الاسلامي

۸ ـ نقدی بر فلسفه حقوق

۹ ـ دوره علم الاصول بالغ بر ۱۵ جلد

۱۰ ـ بحوث استدلالية في القضاء

▣ **شاگردان :**

در طول سال‌های تدریس حضرت آیت‌الله هاشمی شاهرودی صدها تن از فضلای حوزه در دروس فقه و اصول ایشان که به عمق و دقت مشهور است شرکت کرده و بسیاری از آنان با کسب معرفت از منبع فیاض علم معظم‌له به مراتب بالای علمی دست یافته‌اند.

از آنجا که استقصای همه آنان برای ما مقدور نیست در اینجا به ذکر اسامی بعضی از شاگردان ایشان که از فضلای شناخته شده حوزه هستند، اکتفا می‌شود:

١	شيخ احمد ابوزيد العاملى	قم
٢	شيخ محسن اراكى	نجف
٣	سيد يوسف ارزونى العاملى	قم
٤	شيخ احمد اسماعيل‌تبار	قم
٥	سيد على اشكورى	قم
٦	دكتر محمدرضا امام	تهران
٧	شيخ عليرضا امينى	قم
٨	شيخ عبدالكريم انصارى	قم
٩	شيخ محمدعلى انصارى	قم
١٠	شيخ باقر الايرواني	نجف
١١	شيخ عيسى قاسم البحراني	قم
١٢	شهيد شيخ ماجد البدراوى	نجف
١٣	سيد سامى البدري	قم
١٤	شيخ عبد البديري	قم
١٥	شيخ محمدرضا برّي	نجف
١٦	شيخ حميد البغدادي	قم
١٧	شيخ محمدحسين بياتى	تهران
١٨	شيخ مرتضى ترابى	قم
١٩	سيد مرتضى تقوى	قم

۲۰	شیخ جعفر توسلی تبریزی	قم
۲۱	سید محمدباقر الجبیلي الاحسائي	قم
۲۲	شیخ حسن جعفرزاده	قم
۲۳	دکتر علیرضا جمشیدی	تهران
٢٤	شیخ حسن جواهری	نجف
۲۵	شیخ حسین چوپائی	قم
٢٦	حبّ الله شیخ حیدر	قم
۲۷	سید علی حجازی العاملی	قم
۲۸	شیخ اسدالله الحرشی	قم
۲۹	سید محمد حسینی شاهرودی	قم
۳۰	سید عمار الحکیم	قم
۳۱	سید محمّد هادی الحکیم	قم
۳۲	سید منذر الحکیم	نجف
۳۳	مرحوم سیدعبدالعزیز الحکیم	نجف
٣٤	شیخ تامر حمزة العاملي	قم
۳۵	شهید شیخ حسین باقر حمودی	نجف
٣٦	شیخ همام باقر حمودی	قم
۳۷	سید محمد الحیدري	نجف
۳۸	سید مسعود خامنه‌ای	تهران

٣٩	سيد ميثم خامنه‌ای	تهران
٤٠	شيخ علی الخطيب	قم
٤١	شهيد شيخ طالب الخليل	نجف
٤٢	سيد محسن دعائی	قم
٤٣	شيخ يوسف دعموش	نجف
٤٤	شيخ حمزه الديراني	قم
٤٥	سيد محمدحسين رئيس زاده	قم
٤٦	سيد ابراهيم رئيسی	تهران
٤٧	شيخ حسن ربيعی	قم
٤٨	شيخ محمد رحمانی نيشابوری	قم
٤٩	دكتر عبدالجبار الرفاعي	قم
٥٠	شيخ عدنان زلغوط العاملي	نجف
٥١	شيخ نوری حاتم الساعدي	قم
٥٢	سيد محسن سجادی	قم
٥٣	شيخ محمد سرور	نجف
٥٤	سيد محسن سعيدی	قم
٥٥	شيخ نورالله سلطانی گرگانی	قم
٥٦	سيد محمّد رضا السلمان الاحسائي	قم
٥٧	سيد هاشم السلمان الاحسائي	قم

٥٨	سيد عبد الله الهاشم السلمان	قم
٥٩	سيدعبدالهادی علی ناصر السلمان	قم
٦٠	شيخ حسّان سويدان العاملي	قم
٦١	شيخ علی‌اكبر سيفی مازندرانی	قم
٦٢	شيخ مهدی شريعت‌زاده	تهران
٦٣	شهيد سيدعبدالرحيم الشوكي	نجف
٦٤	شيخ محمدتقی شهيدی	قم
٦٥	سيدحسين محمد هادی الصدر	نجف
٦٦	شيخ علی طحينی	نجف
٦٧	شيخ محمد طحينی	نجف
٦٨	شيخ صبحي الطفيلي	نجف
٦٩	شيخ عباس ظهيری	قم
٧٠	شيخ جعفر محمد عاصي العاملي	قم
٧١	شيخ حسين العايش الاحسائي	قم
٧٢	شيخ علی عباس‌زاده	تهران
٧٣	شيخ حسن عبدالستار العاملي	نجف
٧٤	شيخ محمدرضا العجمی العمانی	قم
٧٥	شيخ خالد العطيه	نجف
٧٦	سيدحسين علاءالدين الحكيم	قم

۷۷	شیخ یوسف عمرو	نجف
۷۸	شیخ محسن غرویان	قم
۷۹	شیخ خالد الغفوري	قم
۸۰	شیخ حسن الفتوني العاملي	قم
۸۱	شیخ یوسف الفقیه	نجف
۸۲	شیخ حسن فیاض العاملي	قم
۸۳	سیدصدرالدین القبانچي	نجف
۸٤	شهید سیدعزالدین القبانچی	نجف
۸۵	شیخ احمد قدسی	قم
۸٦	شیخ ابراهیم قصیر العاملي	نجف
۸۷	شیخ محمدهادی منصور الكاظمي	قم
۸۸	شیخ حسین الكوراني	نجف
۸۹	شیخ محمدحسن گلی	قم
۹۰	شیخ محمدابراهیم لواسانی	تهران
۹۱	شیخ مصطفی محامی	قم
۹۲	سیدابراهیم مرتضی	نجف
۹۳	شیخ حسن مرمر العاملي	قم
۹٤	شیخ رسول مزروعی	قم
۹۵	سید علی مکی العاملي	قم

٩٦	سيدحيدر الموسوي	قم
٩٧	سيد عباس الموسوي	نجف
٩٨	سيد شرف بن علي الموسوي	نجف
٩٩	شهيد سيدعباس الموسوی	نجف
١٠٠	سيد علي الميّالي	قم
١٠١	شيخ محمدرضا ميرصانعی	تهران
١٠٢	شيخ عفيف النابلسي	نجف
١٠٣	سيد حسن نصرالله	قم
١٠٤	شيخ حسن نظری شاهرودی	قم
١٠٥	شيخ محمد سعيد النعماني	نجف
١٠٦	سيد هشام نورالدين	قم
١٠٧	شيخ مهدی نيازی شاهرودی	قم
١٠٨	سيد محمدباقر جعفر هاشمي	قم
١٠٩	شيخ مصطفی هروی	قم
١١٠	شيخ محمد يعقوب العاملي	نجف

فهرست